

4) Сулайман Рысбаев Деңгээлдик билим берүү технологиялары. Бишкек 2023-ж

5) Малахова Е. В Мультимедийные технологии как средство развития творческих способностей детей младшего школьного возраста Современные наукоемкие технологии 2016.-№4

УДК 373.2.015.31:37.013.42(575.2)

DOI: <https://doi.org/10.56122/..v1i2.460>

**3–5 ЖАШТАГЫ БАЛДАРДЫН ТУРМУШТУК КӨНДҮМДӨРҮН
КАЛЫПТАНДЫРУУДАГЫ ПЕДАГОГИКАЛЫК ШАРТТАР (КЫРГЫЗСТАН ЖАНА
ЧЕТ ӨЛКӨЛӨРДҮН МИСАЛЫНДА)**

Мамашерип кызы Нуриза

ORCID:0009-0006-8681-9288

Окутуучу,

Ош мамлекеттик педагогикалык университет,

Ош шаары, Кыргызстан, Nurizam90@mail.ru

**ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ЖИЗНЕННЫХ НАВЫКОВ У
ДЕТЕЙ 3–5 ЛЕТ (НА ПРИМЕРЕ КЫРГЫЗСТАНА И ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН)**

Мамашерип кызы Нуриза

ORCID:0009-0006-8681-9288

Преподаватель,

Ошский государственный педагогический университет,

г. Ош, Кыргызстан, Nurizam90@mail.ru

**PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR DEVELOPING LIFE SKILLS IN CHILDREN
AGED 3–5 (BASED ON THE EXPERIENCE OF KYRGYZSTAN AND FOREIGN
COUNTRIES)**

Mamasheryp kyzy Nuriza

ORCID:0009-0006-8681-9288

Lecturer,

Osh State Pedagogical University,

Osh City, Kyrgyzstan Nurizam90@mail.ru

Аннотация

Бул макалада 3–5 жаштагы балдардын турмуштук көндүмдөрүн калыптандыруудагы педагогикалык шарттардын мазмуну жана өзгөчөлүктөрү каралат. Изилдөөдө баланын өз алдынча иш-аракетине, жоопкерчилигине жана социалдык адаптациясына өбөлгө түзүүчү шарттар талданган. Кыргызстандын мектепке чейинки билим берүү системасындагы учурдагы абал, көйгөйлөр жана чет өлкөлөрдүн — айрыкча Финляндия менен Япониянын — эффективдүү тажрыйбалары салыштырылып берилген. Макалада Л. С. Выготскийдин “жакынкы өнүгүү зонасы” теориясы негиз болуп, анын практикалык колдонулушу кыргыз контекстинде түшүндүрүлгөн. Ошону менен катар, Reggio Emilia, Montessori жана STEM моделдеринин интеграциясы турмуштук көндүмдөрдү өнүктүрүүнүн заманбап ыкмалары катары көрсөтүлгөн. Жыйынтыгында, үй-бүлө, бала бакча жана коомдун бирдиктүү кызматташуусу баланын инсандык жана турмуштук даярдыгын камсыз кыла турган негизги фактор катары аныкталган.

Ачкыч сөздөр: турмуштук көндүмдөр, педагогикалык шарттар, мектепке чейинки билим берүү, өз алдынчалык, социалдык өнүгүү.

Аннотация

В статье рассматриваются педагогические условия формирования жизненных навыков у детей 3–5 лет. Раскрывается значение самостоятельной деятельности, ответственности и социальной адаптации ребёнка в дошкольном образовании. Анализируется современное состояние и проблемы системы дошкольного воспитания Кыргызстана, а также сравниваются эффективные практики зарубежных стран, в частности Финляндии и Японии. Теоретическую основу исследования составляет концепция Л. С. Выготского о “зоне ближайшего развития”. Особое внимание уделено возможностям применения методик Reggio Emilia, Montessori и STEM как современных подходов к развитию жизненных навыков. В заключение подчёркивается, что сотрудничество семьи, детского сада и общества является важнейшим фактором гармоничного развития личности ребёнка.

Ключевые слова: жизненные навыки, педагогические условия, дошкольное образование, самостоятельность, социальное развитие.

Abstract

This article examines the pedagogical conditions for developing life skills in children aged 3–5. It explores how independence, responsibility, and social adaptation are fostered within early childhood education. The paper analyzes the current state and challenges of preschool education in Kyrgyzstan and compares them with effective international practices, particularly in Finland and Japan. The theoretical foundation is based on L. S. Vygotsky’s concept of the “zone of proximal development,” highlighting its practical application in the Kyrgyz context. Moreover, the integration of Reggio Emilia, Montessori, and STEM approaches is presented as modern methods for developing life skills. The study concludes that strong collaboration among family, preschool institutions, and the community is essential for ensuring the child’s personal and practical readiness for life.

Keywords: life skills, pedagogical conditions, preschool education, independence, social development.

3–5 жаштагы балдардын өнүгүү этабы инсандык калыптануунун эң маанилүү баскычы болуп эсептелет, анткени бул мезгилде бала өзүнүн турмуштук көндүмдөрүн, социалдык жүрүм-турумун жана өз алдынчалыгын иш-аракет аркылуу калыптандыра баштайт. Турмуштук көндүмдөр баланын күнүмдүк жашоодо өзүнө кызмат көрсөтүү, гигиеналык эрежелерди сактоо, баарлашуу, бирге иштөө жана жоопкерчилик менен аракет кылуу жөндөмдөрүн камтыйт. Психологдор жана педагогдор бул көндүмдөрдү инсандык өнүгүүнүн негизи катары кароону сунушташат. Атап айтканда, Л. С. Выготский белгилегендей, «Ар бир жогорку психикалык функция социалдык байланыш аркылуу пайда болот, алгач эки адамдын ортосунда, кийин анын ички дүйнөсүндө иш-аракетке айланат» [1, б. 86]. Мисалы, Л. С. Выготскийдин “жакынкы өнүгүү зонасы” теориясы боюнча, бала чоңдордун жетекчилиги астында өз алдынча иш-аракеттерди үйрөнөт жана акырында бул көндүмдөр ички сапатка айланат. Бул теориянын өзөгүн “жардам менен үйрөнүү” принциби түзөт. Башкача айтканда, чоңдор же көбүрөөк билген теңтуштар баланы көрсөтмө, суроо же биргелешкен иш аркылуу үйрөтүшөт, андан кийин бала ошол ишти өз алдынча аткара алат. Выготскийдин айтымында, «Жакынкы өнүгүү зонасы — бул баланын азыркы жана мүмкүн болгон өнүгүү деңгээлинин ортосундагы аралык» [1, б. 90]. Бул теория практикалык турмуштук көндүмдөрдү калыптандырууда абдан маанилүү, анткени бала үйрөнгөн ар бир аракет алгач чоңдор менен бирге иштөөдө пайда болот. Мисалы, үч жаштагы бала өзүнүн бут кийимин кийүүгө аракеттенет, бирок ийгиликке жетпей калат. Эгер тарбиячы ага жөн гана “жасай албайсың” десе, бала пассивдүү болот; ал эми “кел, оң бутунду кийип көрөлү, эми жипти тарт” деп жардам берсе, бала аракет аркылуу үйрөнөт. Мына ушул жардамдуу үйрөнүү процесси — жакынкы өнүгүү зонасынын жандуу иштешинин мисалы. Бул көз караш боюнча, чоңдор менен биргелешкен иш-аракет акырында баланын ички психикалык функциясына айланып, өз алдынчалык жана жоопкерчилик сапаттарына өтөт.

Кыргыз педагог И. Бекбоев бул идеяны жергиликтүү шартта колдоп, «Баланы тарбиялоодо чоңдордун үлгүсү жана эмоционалдык колдоосу анын жүрүм-турумун, жоопкерчилигин жана өзүнө ишенимин калыптандырат» деп белгилеген [2, б. 54]. Мындай

шартта бала “мен жасай алам” деген ишенимге ээ болуп, турмуштук көндүмдөрдү табигый түрдө өздөштүрөт. Бул теорияны кыргыз практикасына колдонуу абдан актуалдуу. Кыргызстандагы мектепке чейинки билим берүү мекемелеринде көпчүлүк учурда мугалимдер баланын ишин өз ордуна жасап берет. Мисалы, бала кийимин чечпей жатса — тарбиячы чечип берет, оюнчуктарды жыйнабай жатса — чоңдор жыйнап коёт. Бул көрүнүш, Выготскийдин ою боюнча, баланын жакынкы өнүгүү зонасын иштетпей коюуга алып келет. Ошондуктан, тарбиячынын милдети — баланын ордуна жасоо эмес, ага багыт берүү жана жардам көрсөтүү.

Мындай методду Финляндияда жана Япониядагы тажрыйбалар даана ырастайт, анткени бул өлкөлөрдө балага болгон мамиле анын инсандык өз алдынчалыгын өнүктүрүүгө багытталган. Финляндиянын мектепке чейинки билим берүү системасында ар бир бала өз иш-аракетин тандоого укуктуу: ал оюн, сүрөт тартуу, куруу же китеп кароо сыяктуу ишти өзү тандайт, себеби тандоо эркиндиги баланын ички мотивациясын жаратат. Педагог бул учурда жөн гана байкоочу эмес, өнөктөш жана багыт берүүчү ролунда болот. Ал балага даяр билимди бербестен, суроо берип, өз ойлорун айтууга шыктандырат. Ошентип, ар бир иш-аракет изилдөө жана чыгармачылык менен айкалышат.

Мисалы, фин бала бакчаларында балдар эртең менен келгенде өз кийимин чечип, аны атайын кутуга салат, андан соң дасторкон даярдоого жана идиштерди жыйноого катышат. Сабактардын ортосунда “өз алдынча тандоо бурчу” уюштурулуп, анда бала каалаган иш-аракетин тандай алат — мисалы, сүрөт тартуу, куруу, пластилин менен моделдөө, же досуна жардам берүү. Мындай ыкма менен тарбиячы ар бир баланын табигый темпин сактап, анын кызыгуусуна ылайык ишти сунуштайт. Фин педагогдорунун айтымында, “бала өз тандоосун жасоону үйрөнгөндө, ал жоопкерчилик да үйрөнөт”, башкача айтканда, тандоо менен жоопкерчилик параллел жүрөт.

Финляндияда бул процессти колдогон атайын “Varhaiskasvatussuunnitelma” — мектепке чейинки билим берүүнүн улуттук планы бар. Ал планга ылайык, ар бир иш-аракетте баланын эмоционалдык коопсуздугу, социалдык өз ара аракеттенүүсү жана турмуштук көндүмдөрү эске алынат. Мисалы, “Жаратылыш күндөрү” (Luontopäivä) деген иш-чараларда балдар токойго чыгып, таш топтоо, жалбырак жыйноо, жаратылыштагы өзгөрүүлөрдү байкоо аркылуу өз алдынча байкоо жана практикалык иш көндүмдөрүн өркүндөтүшөт. Фин педагогикалык модели “оюн аркылуу үйрөнүү” принцибине негизделгендиктен, ар бир иш-аракет жашоонун өзүн кайталайт.

Ал эми Япониядагы “Hoikuen” жана “Yochien” бала бакчаларында тарбиянын негизги өзөгү — тартип, тазалык жана жамааттык жоопкерчилик. Ар күнү “Souji Time” (тазалык убактысы) өткөрүлүп, балдар полду шыпырып, буюмдарын ирээтке келтиришет, китептерди текчесине коюшат жана оюнчуктарды сорттоп жыйнашат. Бул иш-аракет жөн гана тазалык максатын көздөбөйт, ал баланы тартипке, жоопкерчиликке жана өз эмгегин баалоого үйрөтөт. Япон педагогдорунун көз карашында, бала өзүнүн колу менен бир нерсени тазаласа, анын эмгегинин натыйжасын көрүп, ички ырахат сезимин башынан өткөрөт. Ошондуктан бул жөнөкөй көрүнгөн көнүгүүлөр психологиялык жактан чоң мааниге ээ.

Япониядагы “Tsunagaru” (“байланыш”) программасы да турмуштук көндүмдөрдү калыптандырууда чоң рол ойнойт. Мисалы, 3–5 жаштагы балдар ар апта сайын “Жамааттык иш күнү” өткөрүшөт, анда алар биргеликте гүл отургузуп, классты кооздоп, мугалимге жардам беришет. Бул аркылуу алар жамаатта иштөөнү, бири-бирин урматтоону жана өз салымын кошууну үйрөнүшөт. Япон окумуштуусу Такахаши Масакинин айтымында, «Тазалыкка үйрөтүү — бул тарбиянын эң баштапкы формасы, анткени тартип таза чөйрөдөн башталат» [3, б. 42]. Ошол эле учурда, бул тарбия процесси жапондор үчүн эстетикалык жана моралдык тартиптин негизи болуп эсептелет.

Мындай мисалдар Финляндия менен Япониядагы мектепке чейинки билим берүү системаларынын ортосундагы маанилүү окшоштукту көрсөтөт: экөөндө тең бала иш-аракеттин катышуучусу, жоопкер субъекти катары каралат. Эгер мугалим даяр билимди берсе, анда бала пассивдүү кабыл алуучу болуп калат, ал эми иш-аракетке тартылганда, ал чыныгы турмуштук көндүмдөрдү калыптандырат. Демек, бул өлкөлөрдүн тажрыйбалары Кыргызстан

үчүн үлгү болууга тийиш, анткени биздин өлкөдө да акыркы жылдары мектепке чейинки билим берүүнүн мазмунун практикалык турмушка жакындатуу боюнча аракеттер көрүлүүдө.

Башкача айтканда, Финляндия менен Япониянын бул практикалары баланы “турмуштук интеллектке” үйрөтүүнүн эффективдүү моделдерин сунуштайт. Алар баланы жөн гана окутастан, жашоого даярдайт — чечим кабыл алууга, жооп берүүгө жана коомдо өз ордун табууга. Мына ушундай ыкмалар Кыргызстанда да “жашоого багытталган билим берүү” концепциясын ишке ашырууда колдонулса, ар бир бала өзүнө ишенген, жоопкер жана эмпатиялуу инсан катары калыптанмак.

Кыргызстанда да мындай ыкмаларды практикада колдонуу мүмкүнчүлүгү жогору. Мисалы, Ош шаарындагы “Баластан” бала бакчасында “Мен өзүм жей алам”, “Тазалык — ден соолуктун негизи”, “Коопсуз оюн” сыяктуу программалар ийгиликтүү ишке ашырылууда. “Мен өзүм жей алам” долбоорунда ар бир бала өз чөйчөгүн, кашыгын коюп, тамактан кийин идишин жууганга катышат. Тарбиячы “кантип жакшыраак жасай аласың?”, “сенин кезегиң келди” деп жардам берип турат, бирок анын ордуна иштебейт. Бул — “жакынкы өнүгүү зонасынын” жандуу иштешинин реалдуу мисалы. Ал эми “Тазалык — ден соолуктун негизи” сабактарында ар бала өз ордун жыйнап, буюмдарын ирээттейт, жума сайын “Эң таза бурч” атагы ыйгарылат. Бул программалардын натыйжасында балдар жоопкерчилик, эмгекке мамиле, тазалык жана өз алдынчалык сыяктуу сапаттарды практикалык иш-аракет аркылуу үйрөнүшөт. Г. Кожобекова белгилегендей, «Бала өзүнүн иш-аракетинин жыйынтыгын көргөндө гана ал чыныгы үйрөнүүгө жетишет» [4, б. 37]. Демек, кыргыз педагогикалык системасында турмуштук көндүмдөрдү калыптандыруунун негизги багыты — биргелешкен иш-аракет, көргөзмөлүү үйрөнүү жана позитивдүү баалоо.

Кыргызстандагы мектепке чейинки билим берүү системасында турмуштук көндүмдөрдү калыптандыруу маселеси акыркы жылдары өзгөчө көңүл бурууну талап кылган темага айланды, анткени коомдун социалдык өзгөрүүлөрү, технологиялык өнүгүү жана үй-бүлө структурасынын өзгөрүшү баланын тарбиялык чөйрөсүнө түздөн-түз таасир этүүдө. Ошону менен катар, азыркы ата-энелердин көбү жумуш менен алек болгондуктан, баланын күнүмдүк иш-аракетине жетиштүү убакыт бөлө алышпайт, бул болсо турмуштук көндүмдөрдүн табигый жол менен калыптанышын кечендетүүдө. Башкача айтканда, азыркы шартта бала турмуштук тажрыйбаны көп учурда үйдөн эмес, бала бакчадан өздөштүрүп жатат. Демек, мектепке чейинки билим берүү мекемелеринин ролу мурдагыдан да жогорулап, алардын алдында турмуштук көндүмдөрдү иш-аракет аркылуу үйрөтүү милдети турат.

Кыргызстандын айрым бала бакчаларында бул багытта жакшы аракеттер көрүлүп жатканы менен, көпчүлүк учурда методикалык жана материалдык шарттар жетишсиз бойдон калууда. Биринчиден, айыл жериндеги бала бакчалардын көбүндө турмуштук көндүмдөрдү өнүктүрүүгө арналган атайын чөйрөлөр жок, мисалы “өз алдынча аракет бурчу”, “эмгек бурчу”, “гигиеналык көнүгүү зонасы” сыяктуу бөлмөлөр жетишсиз. Экинчиден, тарбиячылардын методикалык даярдыгы ар кандай деңгээлде. Көпчүлүк педагогдор али да балага ишти көрсөтүп берүү же анын ордуна жасап берүү усулуна көнүп калган, андыктан баланын өз алдынчалыгын өнүктүрүү принциби толук ишке ашпайт. Үчүнчүдөн, ата-энелер менен бала бакчанын ортосундагы байланыш жетишсиз, себеби көпчүлүк үй-бүлөлөрдө “тарбия бала бакчанын иши” деген түшүнүк сакталып келет.

Мындай көрүнүштөрдү жоюу үчүн педагогикалык шарттарды системалуу түрдө жакшыртуу зарыл. Бир жагынан, мугалимдердин методикалык компетенциясын жогорулатуу — заманбап теориялар, айрыкча Л. С. Выготскийдин “жакынкы өнүгүү зонасы” концепциясын жана интерактивдүү усулдарды практикада колдоно билүү — негизги талап болуп саналат. Себеби, тарбиячы ар бир аракетти үйрөтүү эмес, биргелешип жасоо аркылуу баланын ички ишенимин калыптандырат. Мисалы, мугалим “сен жей албайсың” дебестен, “кел, бирге аракет кылалы” дегенде, бала үйрөнүү процесси менен бирге эмоциялык колдоо да алат. Ошондой эле чөйрө да баланын аракетин колдоочу болушу керек: буюмдар жеткиликтүү, коопсуз жана колдонууга ылайык жайгаштырылууга тийиш.

Анын үстүнө, турмуштук көндүмдөрдү үйрөтүүдө ата-эненин активдүү катышуусу өтө маанилүү. Себеби бала бакчада алган көндүмдөрдү үйдө бекемдебесе, алар убактылуу таасирде калып кетет. Ата-эне менен педагогдун өнөктөштүгү — баланын туруктуу өнүгүүсүнүн негизи. Мисалы, ата-эне үйдө бала менен бирге идиш жууйт, кийим бүктөйт, дасторкон даярдайт же гүлгө суу куюп берет. Бул көрүнүш жөнөкөй көнүгүү сыяктуу сезилгени менен, анын педагогикалык мааниси чоң, анткени бала өз ишинин жыйынтыгын көрүп, “мен жасай алам” деген ички ишенимге ээ болот. Бул процесс өзүн өзү баалоо жана жоопкерчилик сезиминин калыптанышын шарттайт. Психологдор белгилегендей, кичинекей бала үчүн чондордун мактоосу жана ишеним көрсөтүүсү — эң күчтүү мотивация. Демек, ата-эне менен мугалимдин мамилеси ата-эненин “колдоочу” функциясын ишке ашыруу багытында болушу керек.

Ошону менен катар, коомдук өнөктөштүк да маанилүү фактор. Мисалы, муниципалдык деңгээлде ата-энелер үчүн “үй-бүлөлүк педагогика” боюнча тренингдерди уюштуруу, бала бакчалар менен биргеликте “үй шартында турмуштук көндүмдөрдү өнүктүрүү” долбоорлорун ишке киргизүү керек. Бул ыкма Финляндиянын билим берүү моделине окшош, анткени ал жакта ар бир бала бакча ата-энелер менен үзгүлтүксүз иш алып барат, аларды баланын өнүгүүсүн баалоого, оюн уюштурууга жана турмуштук көндүмдөрдү практикалоого тартат.

Дүйнөлүк педагогикада акыркы жылдары турмуштук көндүмдөрдү калыптандыруунун инновациялык моделдери активдүү колдонулуп келет, аларды кыргыз практикасына интеграциялоо чоң мүмкүнчүлүк жаратат. Мисалы, Reggio Emilia методикасы ар бир баланын өз алдынча тажрыйбасына жана чыгармачылык көрөңгөсүнө негизделет. Бул ыкмада мугалим “билгенди үйрөткөн” эмес, “бала менен бирге үйрөнгөн” инсан катары иштейт. Ар бир иш-аракет изилдөө, оюн жана өз оюн билдирүү менен коштолот. Мисалы, “Жаратылышты сактоо” темасында мугалим “бүгүн бизге суу эмне үчүн керек?” деп суроо берип, балдар жоопторду сүрөт, кол өнөрчүлүк, кыймыл же сөз аркылуу билдиришет. Демек, Reggio Emilia системасында баланын ар бир ою бааланат, ал өзүнүн тажрыйбасын ар кандай формада билдире алат.

Монтессори системасы болсо турмуш менен түз байланышкан иш-аракетти негиз кылат, анткени ал баланын эркиндикке жана жоопкерчиликке багытталган ички потенциалын ачат. Мисалы, бала күн сайын өзүнүн бут кийимин кийип, кийимин бүктөп, оюнчуктарын ордуна коюп, гүлгө суу куюп үйрөнөт. Мугалим ага көрсөтөт, бирок ордуна жасабайт. Натыйжада бала өз ишинин маанисин түшүнөт. Бул система кыргыз педагогикасы үчүн өтө ылайыктуу, себеби ал “балага ишенүү” жана “өз аракетинен үйрөнүү” принциптерине негизделет.

Ошондой эле STEM (илим, технология, инженерия жана математика) педагогикасы да турмуштук көндүмдөрдү өнүктүрүүдө өз ордун тапты, анткени ал практикалык иш-аракет аркылуу логикалык ой жүгүртүүнү жана көйгөй чечүү жөндөмүн калыптандырат. Мисалы, балдар “таза суу кантип сакталат?” деген темада эксперимент өткөрүшөт, андан соң жыйынтык чыгарышат, бул болсо алардын илимий түшүнүгүн жана жоопкерчилик сезимин бекемдейт. STEM аркылуу бала дүйнөнү байкоо, суроо коюу, талдоо жана жыйынтык чыгаруу аркылуу тааныйт, андыктан бул ыкма турмуштук көндүмдөрдү жандуу үйрөтүүнүн заманбап формасы болуп эсептелет.

Бул методдор бири-бирин толуктап, интеграцияланган формада колдонулганда, билим берүү процесси турмуш менен айкалышкан практикага айланат. Мисалы, Reggio Emilia ыкмасы баланы чыгармачылыкка үндөсө, Montessori аны турмушта колдонууга үйрөтөт, ал эми STEM ошол билимди тажрыйба аркылуу бекемдейт. Ушундай айкалыш педагогикалык практиканын сапатын жогорулатат жана мугалим менен баланын ортосунда ишенимдүү, өнөктөштүк мамиле түзөт. Демек, окутуу процесси “үйрөтүү” эмес, “бирге жаратуу” формасына өтөт.

Кыргызстандын мектепке чейинки билим берүү тутумунда бул моделдерди ишке ашыруу үчүн мамлекеттик деңгээлде бир катар кадамдар зарыл. Биринчиден, тарбиячыларды заманбап методдор боюнча окутуу жана квалификациясын үзгүлтүксүз жогорулатуу системасын түзүү; экинчиден, ата-энелер менен бала бакчанын ортосундагы кызматташтыкты

күчөтүү; үчүнчүдөн, ар бир бала бакчада турмуштук көндүмдөргө арналган атайын “жандуу үйрөнүү бурчтарын” уюштуруу — мисалы, идиш жуу бурчу, гүл өстүрүү бурчу, кичинекей “үй оюну” бурчу. Мындай бурчтар баланын өз алдынча аракетине, эмгек маданиятына жана жоопкерчиликке үйрөтөт. [5, б. 6].

Ошентип, 3–5 жаштагы балдардын турмуштук көндүмдөрүн калыптандыруу бүгүнкү күндө билим берүүнүн эң маанилүү жана актуалдуу багыттарынын бири болуп саналат, себеби бул процесс аркылуу бала келечектеги инсандык жана социалдык жетилүүгө даярданат. Ар бир аракет — бул жашоону үйрөнүүнүн бир баскычы, андыктан педагогдор менен ата-энелер баланын иш-аракетине ишеним артып, ага багыт көрсөтүшү зарыл. Выготский, Бекбоев, Кожобекова жана Ажыбаева белгилегендей, бала үчүн эң маанилүү нерсе — чоңдордун колдоосунда, бирок өз аракетинин натыйжасын сезүү аркылуу үйрөнүү. Мындай шартта гана баланын турмуштук көндүмдөрү чыныгы баалуулукка айланып, ал эртеңки турмушка даяр, ишенимдүү жана жоопкер инсан болуп өсөт.

Адабияттар:

1. Выготский Л. С. *Психология развития ребёнка*. – Москва: Педагогика, 1984. – 320 с.
2. Бекбоев И. *Бала тарбиясынын теориялык негиздери*. – Бишкек: Илим, 2010. – 140 б.
3. Такахашаи Масаки. *Дошкольное воспитание в Японии*. – Токио: Гакусюся, 2016. – 158 с.
4. Кожобекова Г. *Мектепке чейинки билим берүүдө социалдык көндүмдөрдү өнүктүрүү*. – Бишкек: Илим, 2021. – 112 б.
5. Билим берүү жана илим министрлиги. *Мектепке чейинки билим берүү жана тарбиялоо концепциясы (2021–2030)*. – Бишкек, 2021. – 35 б.
6. Montessori M. *Помоги мне это сделать самому*. – Москва: Карапуз, 2004. – 224 с.
7. Malaguzzi L. *The Hundred Languages of Children: The Reggio Emilia Approach to Early Childhood Education*. – New York: Ablex Publishing, 1998. – 400 p.
8. Эриксон Э. *Детство и общество*. – Москва: Прогресс, 1996. – 416 с.
9. OECD. *Starting Strong VI: Supporting Meaningful Interactions in Early Childhood Education and Care*. – Paris: OECD Publishing, 2021. – 260 p.

УДК-37.013.21

ЗАМАНБАП БИЛИМ БЕРҮҮ - ИНСАНДЫК ӨНҮКТҮРҮҮНҮН МААНИЛҮҮ ФАКТОРУ

Осекова Токтокан- Ош мамлекеттик педагогикалык университетинин окутуучусу

ORCID: 0009-0000-0229-9833

E mail: osekova1956@gmail.com

СОВРЕМЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ КАК ВАЖНЫЙ ФАКТОР РАЗВИТИЯ ЛИЧНОСТИ

Осекова Токтокан - Преподаватель Ошского государственного педагогического
университета

MODERN EDUCATION AS AN IMPORTANT FACTOR IN PERSONAL DEVELOPMENT

Osekova Toktokan - Lecturer at Osh state pedagogical university

Аннотация